

Бернадський Б. В.,*кандидат історичних наук, доцент
Університету економіки і права «КРОК»*

ДО ПИТАННЯ ПРО ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗАХИСТУ ДЕРЖАВНОЇ ТАЄМНИЦІ У РОКИ ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

Анотація. У статті розглядається діяльність урядових кіл Російської імперії, спрямована на вдосконалення переліку відомостей, що становлять державну таємницю у роки Першої світової війни.

Ключові слова: державна таємниця, мобілізація, документація, режим таємності.

Постановка проблеми. Попри давню історію інституту державної таємниці, він тривалий час знаходився на узбіччі правового регулювання. І лише з кінця XIX століття охорона державної таємниці набуває системних ознак. Тим не менше, аж до початку Першої світової війни доводиться констатувати істотні недоліки відповідної нормативно-правової бази. Щодо Російської імперії, то це, передусім, відсутність конкретного визначення самого терміну «державна таємниця». Іншою особливістю була відсутність детального переліку відомостей, що становлять державну таємницю. Кожна із складових державного апарату на власний розсуд визначала, які саме відомості вважаються таємними, та здійснювала діяльність по захисту такого роду інформації [1, с.39-40; 2, с.10; 3].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зважаючи на актуальність, ця проблематика викликала зацікавлення багатьох науковців. З їх числа не можна не згадати О.Ботвінкіна, В.Ворожжя, В.Шлапаченка, А.Пашкова, С.Чертопруда, С.Жарова. Вказані вчені розглядали різні аспекти захисту відомостей, що становили державну таємницю в Російській імперії. Однак діяльність, спрямована на вдосконалення даного напрямку правового регулювання в умовах світової війни, висвітлена недостатньо. Зокрема, фактично поза увагою залишилась робота, спрямована на завершення формування конкретного переліку відомостей, що становлять державну таємницю.

Таким чином, **метою статті** є дослідження спроб керівних кіл царської Росії, спрямованих на завершення роботи над створенням переліку відомостей, що становлять державну таємницю, в умовах Першої світової війни.

Виклад основного матеріалу. Вдосконалення нормативно-правової бази у сфері захисту державної таємниці визначалось заходами, спрямованими на протидію державній зраді і шпигунству. Що ж до конкретних відомостей, то можна лише виділити їх окремі групи, котрі мали гриф «ті, що повинні зберігатись в таємниці». На той час сила і могутність держави оцінювались, виходячи з їх можливості вести війну, що наклало свій відбиток на уявлення про секрет.

У той же час, в умовах загострення суперництва великих держав, шпигунство ставало масовим, систематичним, вдосконалювались способи збору інформації. Потреба в розвідінформації набула постійного характеру.

Іноземні розвідки почали цікавитись не тільки відомостями, що офіційно становили військову таємницю, але і всіма матеріалами про збройні сили Росії, у тому числі опублікованими в пресі. Зрештою, фахівці прийшли до висновку, що певну інформацію можуть зібрати і приватні особи, без використання методів спецслужб, за які російське законодавство передбачало відповідальність. Тож, постала нагальна потреба не лише чіткого визначення поняття «державна таємниця», а й конкретного переліку відомостей, що її становлять.

Вперше порохом у Європі запахло у 1908 році. Відповідно, розпочались і перші кроки щодо посилення режиму секретності. Істотним кроком вперед було прийняття Закону від 5 липня 1912 року «Про зміну діючих законів про державну зраду шляхом шпигунства у мирний час», котрим уточнювалось визначення відомостей, що становили державну таємницю у воєнній сфері. Встановлювалась кримінально-правова заборона продажу чи заявки за кордон секретних винаходів чи удосконалень, які стосувалися військової оборони країни, а також опублікування або повідомлення будь-якій іншій особі таких відомостей.

Право визначати, які саме відомості заборонені до друку, надавалось міністру внутрішніх справ у звичному порядку, без участі законодавчих органів. Зважаючи на зростаючу загрозу воєнного зіткнення і той факт, що, на решті, з'явився закон про відповідальність про державну зраду, у грудні 1912 року МВС скористався своїм правом. Було складено перелік відомостей, заборонених до друку. Фактично це і був перший у XX ст. Звід відомостей, що становлять державну таємницю [4, А.160].

В умовах загрози війни введення поняття державної таємниці до військової складової було зрозумілим. Однак і з військової точки зору, цей перелік був недосконалим і не охоплював ряд вкрай важливих для безпеки держави аспектів. Значною мірою на це вплинула переконаність генштабів усіх ворогуючих держав у маневреності і короткотривалості майбутньої війни.

Справжня нормотворча лихоманка у цьому питанні припадає на переддень Першої світової. 12 липня 1914 року був опублікований один перелік а 20-го, за шість днів до оголошення Височайшого маніфесту про початок воєнних дій між Росією і Австро-Угорщиною, вже інший. Їх публікація мала на меті не допустити поширення відомостей, що стосуються оборонних питань в період політичних ускладнень.

На відміну від першого, у наступних переліках вже відображались економічні аспекти мобілізаційної готовності держави. Знову ж таки, міністр внутрішніх справ зобов'язувався забороняти розголошення відповідної інформації, після оголошення мобілізації і в час війни. Тоді

ж було вирішено підготувати новий перелік, зробивши його обов'язковим не тільки для друку, але й для промов. У той же день світ побачив відповідний царський указ, котрий затвердив звід із 18 пунктів. Він не задовольнив міністра внутрішніх справ Маклакова, і 26 липня 1914 року був опублікований більш повний перелік.

Отож, закритою вважалась інформація:

1. Про облаштування, склад і чисельність будь-яких частин сухопутних і морських сил, а також установ воєнного і морського відомств; про зміни в облаштуванні, складі і чисельності цих частин і установ.

2. Про особистий і командний склад військових частин і установ воєнного і морського відомств.

3. Про озброєння, спорядження, обмундирування, продовольче постачання, сан стан, усякого роду технічні засоби і бойові якості армії і флоту; про бойові і морські якості тих що будуються і запланованих воєнних кораблів.

4. Про призначення, сучасний стан, озброєння, спорядження, і постачання фортець, укріплень, морських баз і воєнних портів; про проектування нових і скасування існуючих, про чисельність і склад їх гарнізонів.

5. Про місця розташування і пересування частин і установ вказаних в п.1, а також установ добровільної санітарної допомоги.

6. Про здійснення будь-якого роду робіт у фортецях, морських базах, воєнних фортах, на кораблях флоту, на заводах по виготовленню замовлень воєнного і морського відомств; про підготовку позицій.

7. Про бойову готовність армії і флоту.

8. Відомості, що вказують на початок мобілізації певних частин і установ вказаних в п.1, про хід мобілізаційних робіт і закінчення мобілізації, про готовність зазначених частин і установ до перевезення та театр воєнних дій, про прибуття туди як цих частин і установ, так і окремих осіб, а також про будь-якого роду розпорядження різноманітних міністерств, оскільки вони стосуються мобілізації і зосередження армії і флоту на театрі воєнних дій.

9. Про порядок укомплектування під час війни частин і установ, вказаних в п.1.

10. Про споруди, пропускну здатність і технічний стан залізниць, про роботи на них, що здійснюються з метою розвитку пропускну спроможності, а також про діяльність їх по перевезенню військ і воєнних вантажів; про побудову нових залізниць на театрі воєнних дій.

11. Про стан існуючих і про спорудження нових ґрунтових, шосейних і водних шляхів на театрі воєнних дій і про роботи, що на них здійснюються.

12. Про технічний стан різного роду телеграфних і телефонних ліній і установ на театрі воєнних дій, про кількість, довжину і напрямки зазначених ліній, як воєнних так і морських, так і урядових, земських і приватних, про станції безпровідного телеграфу по всій імперії; про проведення нових телеграфних і телефонних ліній на театрі воєнних дій.

13. Про стратегічні і тактичні властивості місцевості театру війни.

14. Про височайші огляди і об'їзди військ, а також про проводи і пересування військових частин, керівних осіб і окремих офіцерів армії і флоту.

15. Про височайші накази в тій їх частині, що стосуються як окремих осіб, так і цілих частин і установ, вказаних в п.1.

16. Про зміст листів і телеграм осіб, що входять до складу армії і флоту.

17. Про заняття, будь-якого роду вправи і стрільби армії і флоту.

18. Про здійснення тренувальних мобілізацій частин і установ вказаних в п.1.

19. Про воєнні і воєнно-морські заходи Росії за кордоном.

20. Про плани і дії армії і флоту і про будь-якого роду воєнні події, а також про будь-які чутки що їх стосуються.

21. Про припаси для потреб воєнного і морського відомств як в Росії, так і закордоном.

22. Про втрати в особистому і матеріальному складі армії і флоту, про прізвища тих що вибули із строю.

23. Про захоплення шпигунів, про суд над ними і про приведення вироків у виконання.

24. Про хвилювання серед жителів зайнятих нашими військами областей, про залізничні, пароплавні і інші катастрофи, а також про епідемії на театрі воєнних дій, про вибухи і пожежі в частинах і установах вказаних в п.1.

25. Фотографічні знімки, естампи, малюнки і т.п. зображення, що можуть дати відомості, котрі не підлягають поширенню на підставі цього переліку [5, с.63-65].

Як і попередні, цей перелік залишався чинним протягом одного року з дня публікації в офіційних виданнях. Нівелювало зміст заборони і чергове уточнення, котре гласило, що винні повинні притягуватися до відповідальності, згідно п.5 ст.1034.4 Уложення про покарання, однак лише з часу отримання на місцях відповідного номеру «Сенатських відомостей». Причому пояснювалось, що дія зазначеного переліку не поширюється на ті відомості, що опубліковані або будуть опубліковані Сенатом, воєнним і морським відомствами, чи будуть дозволені до публікації вказаними установами. [4, А.160-160 зв.]

Вочевидь, протягом зростання напруги за ці два тижні думка про перелік заборонених відомостей мінялася, і їх список збільшувався. Громадськість же зустріла ці документи неоднозначно. З приводу Переліку 12 липня, відомий журналіст М. Лемке, що у роки війни працював у Ставці, зазначав, що якби не засекречувались перевезення, можна було б уникнути безладу на залізницях, оскільки громадськість могла б впливати на міністерство транспорту. Щодо п.16 («Про припаси для потреб воєнного і морського відомств як в Росії так і закордоном»), то сам факт заготовки, на його думку, не міг бути таємницею. А його засекречування дало змогу наживатися інтендантствам. П.16 він вважав юридично неграмотним, оскільки заходи вищого військового командування і вся оперативна частина захищались військовими законами. Заборона ж стосувалась свободи слова. Щодо останнього ж зводу, він був налаштований ще більш критично, зауважуючи, що точне і неухильне дотримання його є рівнозначним повному замовчуванню всієї війни. Відповідно, Лемке стверджував, що бюрократично створений закон не знайшов повного застосування і був приречений, з однієї сторони, на його систематичне ігнорування, а з іншої – на довільне тлумачення органами влади [6, с.36, 42-43].

Водночас було б неправильним стверджувати про традиційне ігнорування правлячими колами суспільного ставлення до проблеми. Уряд зробив висновки із сумного досвіду російсько-японської війни, і 22 червня 1914 року

офіціоз воєнного міністерства – газета «Російський інвалід» – опублікувала звернення до громадян Російської імперії. Це була перша спроба висловити думку влади щодо ставлення до захисту військової таємниці у Російській імперії. В ній містився заклик до населення зберігати у таємниці інформацію про дислокацію, переміщення і чисельність військ. У свою чергу, уряд обіцяв інформувати про реальну ситуацію на фронтах [7].

Втім, розголошення відомостей, що стосуються власне воєнних дій, зводом від 26 липня 1914 року не передбачалося. Іншою стала позиція уряду з початком Першої світової війни. Заборонені були публікації практично всіх відомостей, визначених ще у 1911 році Інструкцією начальникам контррозвідувальних відділень¹.

Тому з початком війни стала відчуватись потреба у вдосконаленні існуючого переліку. На перших порах було вирішено обмежитись введенням воєнної цензури, систематично робились доповнення до діючого зводу таємних відомостей.

Так, у вересні 1914 р. було заборонено публікувати матеріали про бої із зазначенням деталей та їх аналізом. Заборона діяла до закінчення тієї чи іншої операції. Деякі міркування справді мали сенс. Зокрема, аналіз дій артилерійського вогню, звичайно ж фаховий, міг допомогти ворогу. У вересні 1914 р. штаб Київського воєнного округу (КВО) просив київського губернатора заборонити також публікації про рух пароплавів Добровільного флоту та його завдання [8, А.422, 424].

У жовтні 1914 р. усі начальники поліції отримали вказівку Київського губернатора, у якій зазначалось, що місцеві редактори все ж порушують вимоги Переліку. Найчастіше це стосувалось пунктів 5, 8, 10-12, 14, 20-22. Тобто майже третини зводу. Відповідно до цього, поліція мусила провести профілактично-роз'яснювальні бесіди і додатково уточнити, що не підлягають розголошенню:

1. Всі повідомлення, що стосуються проведів або пошанування призваних на військову службу осіб, що перебувають на державній, суспільній чи приватній службі;
2. Виключно поліцейські відомості про прибуття – вибуття осіб, котрі перебувають на державній службі або займають видне суспільне становище;
3. Списки поранених, їх місцезнаходження до офіційного повідомлення;
4. Відомості про залізниці (особливо уточнювалось, що на галицьких ділянках залізниць було опубліковано навіть прізвища службовців);
5. В панахидах згадувати чини загиблих і номери частин;
6. Інформація про формування і відправку добровільної санітарної допомоги. Втім, уточнювалось, що до закінчення формування публікації є допустимими, зважаючи на імовірні пожеготи [8, А.428].

Невдовзі у війну вступила Туреччина. Отож, 17 жовтня 1914 р. начальник штабу Київського військового ок-

ругу звернувся з проханням до Київського губернатора заборонити редакторам усіх засобів масової інформації будь-які публікації, що могли б вказувати на діяльність російської морської розвідки в районах Чорного і Балтійського морів. Наказувалось «якнайрішучіше не допускати публікації про бойові дії нашого і турецького флотів до офіційних повідомлень. В статтях відображати лише відомості що відповідають об'єму офіційної інформації» [8, А.461, 463; 9, с.41]. До речі, поряд із цим заборонялись публікації, що підбурювали населення проти іноземців.

З часом цензурні вимоги ставали все більш жорсткими. На загальних підставах з жовтня 1914 р. цензурі стали навіть підлягати телеграми Петроградського телеграфного агентства [8, А.462].

В плані профілактики розголошення таємної інформації у засобах масової інформації певний інтерес становить висновок щодо публікації у місцевій пресі двох статей: «Російські воєначальники» і «Останні новини» у липні 1914 року. Згідно експертної оцінки, було визнано, що вказані статті містять у собі інформацію обмеженого використання. В ході дізнання редактор пояснив, що усі статті – це передрук з австрійської преси. Головне управління у справах друку отримало на це роз'яснення генерал-квартирмейстера КВО, у якому зазначалось, що якщо пояснення відповідає дійсності, то опубліковані матеріали не підпадають під перелік відомостей, заборонених до публікації. Якщо ж ні, то публікацію слід вважати порушенням режиму секретності [8, А.386]. Вочевидь, пояснення відповідали дійсності, бо жодна інформація, про якісь санкції нам невідома.

Російська імперія була абсолютною монархією. Відповідно, відомості щодо особи монарха та членів правлячої династії у ній також відносились до таких, що становлять держтаємницю. І за порушення відповідних приписів вводились нові каральні санкції. Будь-яка публікація щодо височайших осіб без погодження з Міністерством імператорського двору розцінювалась як порушення ст. 73 Статуту про цензуру і ст. 1024 Уложення про покарання [8, А.110].

У листопаді 1914 року міністр юстиції запропонував Сенату додати до переліку ще одну статтю: «Про пропозиції, постанови і заходи у Раді міністрів як зв'язаних з надзвичайними витратами на потреби воєнного часу, так і викликаними воєнними обставинами». Вже 14 листопада 1914 року зміни були опубліковані у Зібранні узаконень і розпоряджень уряду [4, А.206 зв.; 10, с.45].

Четвертий перелік заборонених до оголошення відомостей діяв до 25 липня 1915 року, доки не закінчився його річний термін дії. На той час ряд відомостей втратив актуальність, зокрема ті, що стосувались мобілізації.

Врешті, завершальний варіант, котрий і діяв до 1917 р., запропонував міністр юстиції 29 липня 1915 р., спеціально обумовивши, що він погоджений із міністром внутрішніх справ. Симптоматично, що цей документ пройшов поза верховною владою. В примітках до переліку відзначалось, що його дія поширюється на однорідні відомості, що стосуються зовнішньої безпеки союзних Росії держав.

Зазначений перелік включав вже 30 пунктів, котрі передбачали недопущення розголошення інформації. Його п.п. 1-5 залишились незмінними.

¹ Доки не було введено у дію нові закони, контррозвідники керувались у своїй діяльності підзаконними актами. Даний документ було запроваджено у червні 1911 р. наказом Воєнного міністра. Інструкція досить детально регламентувала організацію боротьби зі шпигунством та іншими видами діяльності іноземних держав у Росії, що загрожували безпеці імперії. А головне, спільними зусиллями фахівців Військового міністерства та Департаменту поліції, тут було підготовлено тлумачення поняття військового шпигунства (військової розвідки), котре охоплювало собою і поняття державної таємниці, тобто інформації, що потребує захисту від шпигунів. Тож, у документі містився перелік відомостей з оборонних питань, що підлягали захисту.

До п.6 було додано позицію «...про роботи, що здійснюються у зв'язку з війсьними потребами, роботи по обладнанню торговельних портів і приватних заводів, із зазначенням місця розташування цих заводів...». Подальші пункти переліку виглядали наступним чином (курсивом виділені зміни і доповнення – Б.Б.):

7) *Про рух комерційних кораблів, як російських, так і іноземних, що відпливають, прибувають або направляються в російські порти або порти союзних з Росією держав, і про пересування доставлених в Росію військових вантажів, а також про їх кількість та склад.*

8) Про бойову готовність армії і флоту.

9) Відомості, що вказують на початок мобілізації певних частин і установ, вказаних в п.1, про хід мобілізаційних робіт і закінчення мобілізації, про готовність зазначених частин і установ до перевезення на театр військових дій, про прибуття туди як цих частин і установ, так і окремих осіб, а також про будь-якого роду розпорядження різноманітних міністерств, оскільки вони стосуються мобілізації і зосередження армії і флоту на театрі військових дій.

10) Про порядок укомплектування під час війни частин і установ, вказаних в п.1.

11) Про споруди, пропускну здатність і технічний стан залізниць, про роботи на них, що здійснюються з метою розвитку пропускну спроможності, а також про діяльність їх по перевезенню військ і військових вантажів; про побудову нових залізниць на театрі військових дій; *про порушення і перерви у нормальному залізничному сполученні.*

12) Про стан існуючих і про спорудження нових ґрунтових, шосейних і водних шляхів на театрі військових дій, *службовців військових доріг і про роботи, що на них здійснюються.*

13) Про технічний стан різного роду телеграфних і телефонних ліній і установ на театрі військових дій, про кількість, довжину і напрямки зазначених ліній, як військових, так і морських, так і урядових, земських і приватних, про станції без провідного телеграфу по всій імперії; про проведення нових телеграфних і телефонних ліній на театрі військових дій і *про прокладку нових телеграфних кабелів.*

14) Про стратегічні і тактичні властивості місцевості театру війни.

15) *Про результати бомбардування території імперії ворожими армією, флотом або шляхом нападу з повітря.*

16) *Про військові і комерційні кораблі ворога, котрі потерпіли аварію біля наших берегів і про роботи по їх врятуванню.*

17) Про височайші огляди і об'їзди військ, а також про проводи і пересування військових частин, керівних осіб і окремих офіцерів армії і флоту.

18) Про височайші накази в тій їх частині, що стосуються як окремих осіб, так і цілих частин і установ, вказаних в п.1.

19) Про зміст листів і телеграм осіб, що входять до складу армії і флоту.

20) Про заняття, будь-якого роду вправи і стрільби армії і флоту.

21) Про здійснення тренувальних мобілізацій частин і установ вказаних в п.1.

22) Про військові і військово-морські заходи Росії за кордоном.

23) Про плани і дії армії і флоту і про будь-якого роду військові події, а також про будь-які чутки що їх стосуються.

24) Про припаси для потреб військового і морського відомств як в Росії, так і за кордоном; *про заготовки палива і сирих матеріалів для заводів, що виконують замовлення військового і морського відомств, а також про заготовки що робить Росія для відправки союзним державам.*

25) Про втрати в особистому і матеріальному складі армії і флоту, про прізвиська тих, що вибули із строю, із зазначенням номера частини або назви корабля і місця бойових дій, а також про кількість заготовлених і вільних для евакуаційних місць в різних пунктах.

26) Про захоплення шпигунів, про суд над ними і про приведення вироків у виконання.

27) *Про призупинення робіт на державних і приватних установах, про будь-якого роду порушення звичного плину життя в місцевостях, що оголошені на становищі надзвичайної охорони або на військовому стані, про залізничні, пароплавні і інші катастрофи, а також про епідемії на театрі військових дій, про вибухи і пожежі в частинах і установах вказаних в п.1.*

28) *Повідомлення, інформації про діяльність установ, котрі працюють для потреб державної оборони.*

29) Фотографічні знімки, естампи, малюнки і т.п. зображення, що можуть дати відомості, котрі не підлягають поширенню на підставі цього переліку.

30) *Про плани, постанови і заходи Ради Міністрів, як пов'язаних з надзвичайними витратами на потреби воєнного часу, так і викликаних військовими обставинами [11, с.717-720].*

Щодо питання про те, хто може бути визнаний винним у повідомленні або публікації таємних відомостей, всі законодавці прийшли до одного висновку – відповідальним є будь яка особа, що тим чи іншим способом озвучила ці відомості.

Висновки. Таким чином, у роки Першої світової війни в Російській імперії були зроблені рішучі кроки, спрямовані на ліквідацію правової прогалини, що унеможлилювала чітку градацію між таємною і відкритою інформацією. Попри зведення поняття державної таємниці до військової складової, це були перші спроби формування зводу відомостей, що становлять державну таємницю.

Разом з тим мусимо зазначити що завершеного вигляду де-юре термін військової таємниці у Росії так і не набув. Під час війни правники пішли шляхом своїх німецьких колег. Не вдаючись у деталі, зазначимо, що німецька судова практика військовими таємницями стала вважати всі відомості військового характеру, котрі були до того невідомі іноземній державі.

Література:

1. Ботвінкін О.В. та ін. Історія охорони державної таємниці в Україні / Ботвінкін О.В., Шлапаченко В.М., Ворожко В.П., Пашков А.С. – К.: Науково-видавничий відділ НА СБ України, 2008. – 155 с.
2. Эренфельд Б.К. Тяжелый фронт: Из истории борьбы большевиков с царской тайной полицией / Борис Карлович Эренфельд. – М.: Политиздат, 1983. – 142 с.
3. Чертопруд Сергей. Организация защиты государственных секретов в МИДе Российской империи в период с 1903 по 1917 год [Электронный ресурс] / С.Чертопруд // <http://www.agentura.ru/press/cenzura/secret-russia/>
4. Центральний державний історичний архів України у м.Києві. – Ф. 295. – Оп.1. – Спр.2.
5. Перечень сведений и изображений касающихся внешней безопасности России и ее военно-морской и сухопутной обороны,

оглашение и распространение коих в печати или в речах или докладах, произносимых в публичных собраниях, воспрещается на основании ст.1 отдела 2 Закона 5 июля 1912 года, об изменении действующих Законов о государственной измене путем шпионства, и ст.2 Высочайшего Указа Правительствующему Сенату от 20 июля 1914 года // Авербах О.И. Законодательные акты вызванные войною 1914 года с Германией, Австро-Венгрией и Турцией. – Вильна, 1915. – с.с.63-65.

6. Лемке М.К. 250 дней в царской Ставке. 1916 / Михаил Константинович Лемке. – Минск: Харвест, 2003. – 672 с.
7. Чертопруд Сергей. Организация защиты информации в российской армии в начале XX века [Электронный ресурс] / С.Чертопруд // <http://www.agentura.ru/press/cenzura/arm20/>
8. ЦДІА у м.Києві. – Ф.295. – Оп.1. – Спр.439.
9. Лемке М.К. 250 дней в царской Ставке. 1914- 1915 / Михаил Константинович Лемке.- Минск: Харвест, 2003.- 448 с.
10. Громов М.А. Цензура и шпионство по законам военного времени. – Пг., 1914. – 46 с.
11. Перечень сведений и изображений, касающихся внешней безопасности России и ее военно-морской и сухопутной обороны, оглашение и распространение коих в печати или в речах или докладах, произносимых в публичных собраниях, воспрещается на основании ст.1 отдела 2 Закона 5 июля 1912 года, об изменении действующих Законов о государственной измене путем шпионства, и ст.2 Высочайшего Указа Прави-

тельствующему Сенату от 20 июля 1914 года // Авербах О.И. Законодательные акты вызванные войною 1914-1915гг.. – Пг., 1915. – т.2. – с.717-720.

Бернадский Б. В. К вопросу о правовом регулировании защиты государственной тайны в годы Первой мировой войны

Аннотация. В статье рассматривается деятельность правительственных кругов Российской империи по усовершенствованию перечня ведомостей, составляющих государственную тайну в годы Первой мировой войны.

Ключевые слова: государственная тайна, мобилизация, документация, режим секретности.

Bernadskyy B. On the question of the legal regulation of the protection of state secrets in the First World War

Summary. This paper reviews the activities of the governmental circles of the Russian Empire on the improvement list statements of state secrets during World War I.

Key words: government secrecy, mobilization, documentation, privacy mode.